

Uldis Krastiņš
Valentija Liholaja

KRIMINĀLLIKUMA KOMENTĀRI

pirmā daļa (I–VIII² nodaļa)

ceturtais papildinātais izdevums

TIESU NAMU AĢENTŪRA

2025

UDK 343(474.3)
Kr210

**Uldis Krastiņš, Valentija Liholaja. Krimināllikuma komentāri.
Pirmā daļa (I–VIII² nodaļa).** Ceturtais papildinātais izdevums.
Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2025, 379 lpp.

© Uldis Krastiņš, 2025
© Valentija Liholaja, 2025
© Marina Selunska, mākslinieciskais noformējums, 2025
© Tiesu namu aģentūra, makets, 2025

Izdevējs: Tiesu namu aģentūra
Baldones iela 1 B, Rīga, LV-1007
tnagramatas.tna.lv

Tiražētājs: Jelgavas tipogrāfija

ISBN 978-9934-621-31-4

Saturs

Par autoriem	9
Priekšvārds	12
Izmantotie saīsinājumi.....	14

VISPĀRĪGĀ DAĻA

I nodaļa	Vispārīgie noteikumi	15
1.pants.	Kriminālbildības pamats	15
2.pants.	Krimināllikuma spēks Latvijas teritorijā.....	23
3.pants.	Krimināllikuma spēks uz gaisakuģiem, jūras un upju kuģiem ārpus Latvijas teritorijas.....	29
4.pants.	Krimināllikuma spēks ārpus Latvijas teritorijas.....	29
5.pants.	Krimināllikuma spēks laikā	32
II nodaļa	Noziedzīgs nodarījums.....	41
6.pants.	Noziedzīga nodarījuma jēdziens	41
7.pants.	Noziedzīgu nodarījumu klasifikācija	56
8.pants.	Vainas formas.....	59
9.pants.	Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ar nodomu (tīši).....	66
10.pants.	Noziedzīga nodarījuma izdarīšana aiz neuzmanības.....	78
11.pants.	Vecums, ar kuru iestājas kriminālbildība	83
12.pants.	Fiziskās personas atbildība juridiskās personas lietā	87
13.pants.	Nepieskaitāmība.....	89
14.pants.	Ierobežota pieskaitāmība.....	90
15.pants.	Pabeigts un nepabeigts noziedzīgs nodarījums	91
16.pants.	Labprātīga atteikšanās.....	99
17.pants.	Noziedzīga nodarījuma izdarītājs.....	102
18.pants.	Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā.....	104
19.pants.	Dalība.....	106
20.pants.	Līdzdalība	112
21.pants.	Organizēta grupa.....	119
22.pants.	Iepriekš neapsolīta slēpšana un neziņošana	121
23.pants.	Atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums	123
24.pants.	Noziedzīgu nodarījumu daudzējādība.....	130
25.pants.	Noziedzīgu nodarījumu atkārtotība (<i>izslēgts</i>)	132
26.pants.	Noziedzīgu nodarījumu kopība	132
27.pants.	Noziedzīgu nodarījumu recidīvs	146

III nodaļa	Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību	148
28.pants.	Kriminālatbildību izslēdzošo apstākļu veidi	148
29.pants.	Nepieciešamā aizstāvēšanās.....	150
30.pants.	Šķietamā aizstāvēšanās	159
31.pants.	Aizturēšana, radot personai kaitējumu	160
32.pants.	Galējā nepieciešamība	165
33.pants.	Attaisnojams profesionālais risks.....	169
34.pants.	Noziedzīgas pavēles un noziedzīga rīkojuma izpildīšana	172
IV nodaļa	Sods.....	175
35.pants.	Sods un tā mērķis.....	175
36.pants.	Sodu veidi	180
37.pants.	Nāves sods (<i>izslēgts</i>)	181
38.pants.	Brīvības atņemšana	181
38. ¹ pants.	Probācijas uzraudzība	185
39.pants.	Arests (<i>izslēgts</i>)	189
40.pants.	Sabiedriskais darbs.....	189
41.pants.	Naudas sods	193
42.pants.	Mantas konfiskācija	198
43.pants.	Izraidīšana no Latvijas Republikas	202
44.pants.	Tiesību ierobežošana.....	204
44. ¹ pants.	Aizliegums kandidēt Saeimas, Eiropas Parlamenta, republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanās (<i>izslēgts</i>).....	207
45.pants.	Policijas kontrole (<i>izslēgts</i>)	207
45. ¹ pants.	Probācijas uzraudzība	207
V nodaļa	Soda noteikšana	208
46.pants.	Soda noteikšanas vispārīgie principi.....	208
47.pants.	Atbildību mīkstinošie apstākļi	216
48.pants.	Atbildību pastiprinošie apstākļi	222
49.pants.	Vieglāka soda noteikšana nekā likumā paredzētais sods	237
49. ¹ pants.	Soda noteikšana, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā	240
50.pants.	Soda noteikšana par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem	244
51.pants.	Soda noteikšana pēc vairākiem nolēmumiem	247
52.pants.	Sodu saskaitīšanas un aizstāšanas noteikumi	249

53.pants.	Soda noteikšana par sagatavošanos noziegumam un par nozieguma mēģinājumu	252
54.pants.	Soda noteikšana par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts līdzdalībā	253
55.pants.	Nosacīta notiesāšana (<i>izslēgts</i>)	253
VI nodaļa	Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda	254
56.pants.	Kriminālatbildības noilgums	254
57.pants.	Noilguma neiestāšanās	258
58.pants.	Atbrīvošana no kriminālatbildības	259
58. ¹ pants.	Nosacīta atbrīvošana no kriminālatbildības	266
59.pants.	Atbrīvošana no soda vai soda izciešanas	269
60.pants.	Soda samazināšana izņēmuma gadījumos	272
61.pants.	Nosacīta pirmstermiņa atbrīvošana no soda	273
61. ¹ pants.	Elektroniskā uzraudzība	280
62.pants.	Notiesājoša sprieduma un prokurora priekšraksta par sodu izpildīšanas noilgums	281
63.pants.	Sodāmības dzēšana un noņemšana	284
VII nodaļa	Nepilngadīgā kriminālatbildības īpatnības	290
64. pants.	Nepilngadīgā atbildība	290
65.pants.	Sodu veidi nepilngadīgajam	291
66.pants.	Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana nepilngadīgajiem	292
66. ¹ pants.	Brīvības atņemšanas piemērošana	297
66. ² pants.	Probācijas uzraudzības piemērošana	300
66. ³ pants.	Sabiedriskā darba aizstāšana	301
66. ⁴ pants.	Naudas soda piemērošana	302
66. ⁵ pants.	Citi ar soda noteikšanu saistīti jautājumi	303
67.pants.	Nepilngadīgā nosacīta notiesāšana (<i>izslēgts</i>)	304
VIII nodaļa	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi	305
68.pants.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi	305
69.pants.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšana personām, kas ir nepieskaitāmības stāvoklī	307
69. ¹ pants.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļa noteikšana pēc vairākiem nolēmumiem	313
70.pants.	Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšana personām, kas ir ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī	314

VIII¹ nodaļa	Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi	316
70. ¹ pants.	Pamats piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanai juridiskajai personai	316
70. ² pants.	Juridiskajai personai piemērojamo piespiedu ietekmēšanas līdzekļu veidi	319
70. ³ pants.	Likvidācija	321
70. ⁴ pants.	Tiesību ierobežošana	321
70. ⁵ pants.	Mantas konfiskācija	322
70. ⁶ pants.	Naudas piedziņa	323
70. ⁷ pants.	Kaitējuma atlīdzināšana (<i>izslēgts</i>)	324
70. ⁸ pants.	Nosacījumi piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajai personai	324
70. ⁹ pants.	Noilguma aprēķināšana	328
VIII² nodaļa	Mantas īpašā konfiskācija	330
70. ¹⁰ pants.	Mantas īpašās konfiskācijas jēdziens	330
70. ¹¹ pants.	Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija	331
70. ¹² pants.	Noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmeta konfiskācija	335
70. ¹³ pants.	Ar noziedzīgu nodarījumu saistītas mantas konfiskācija	337
70. ¹⁴ pants.	Konfiscējamās mantas aizstāšana	339
Izmantotie avoti		343
1. Literatūra		343
2. Tiesību akti		344
3. Judikatūra un tiesu prakse		348
4. Citi avoti		361
Likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" (<i>Izvilums</i>)		363
Latvijas Republikas Valdības noteikto minimālo mēnešalgu apmērs		379

Par autoriem

foto: T. Grinbergs

Uldis Krastiņš dzimis 1933.gada 8.februārī Madonas apriņķa Ļaudonas pagastā. 1952.gadā pēc Zasas vidusskolas beigšanas uzsācis studijas Latvijas Valsts universitātes Ekonomikas un juridiskās fakultātes Tiesību zinātņu nodaļā.

Pēc jurista kvalifikācijas iegūšanas U.Krastiņš 1957.gadā ievēlēts par Saldus rajona tiesnesi un iecelts par šīs tiesas priekšsēdētāju. Šajos amatos U.Krastiņš nostrādājis līdz 1962.gadam. 1963.gadā ievēlēts par Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas tiesnesi un šajā amatā nostrādājis līdz 1985.gada janvārim, kad pārgājis pilnas slodzes darbā uz Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti, sākumā vecākā pasniedzēja, vēlāk docenta un Krimināltiesību, kriminālprocesa un kriminālistikas katedras (vēlāk pārdēvēta par Krimināltiesisko zinātņu katedru) vadītāja amatā, kur nostrādājis līdz 2006.gadam.

1973.gadā U.Krastiņš iestājies Latvijas Valsts universitātes neklātienas aspirantūrā un pabeidzis to 1977.gadā ar izstrādātu juridisko zinātņu kandidāta disertāciju par tēmu "Latvijas PSR dabas krimināltiesiskā aizsardzība", kuru aizstāvējis M.V.Lomonosova Maskavas Valsts universitātē, iegūstot juridisko zinātņu kandidāta zinātnisko grādu, kas 1992.gada 3.novembrī tika pielīdzināts Latvijas tiesību zinātņu doktora grādam. 1995.gadā 7.februārī U.Krastiņš ieguvis tiesību zinātņu habilitētā doktora zinātnisko grādu par habilitācijas darbu "Ekoloģisko noziegumu kvalifikācijas problēmas".

Pedagoģiskā darba stāžs Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē U.Krastiņam ir kopš 1978.gada: sākumā stundu pasniedzējs, tad nepilnā slodzē, bet kopš 1985.gada maija pilnā slodzē. 1997.gadā U.Krastiņš ievēlēts par profesoru un šajā amatā nostrādāja līdz 2023.gada 10.februārim. Ar Latvijas Universitātes Senāta 2019.gada 25.marta lēmumu U.Krastiņam piešķirts emeritētā profesora goda nosaukums.

Daudzus gadus U.Krastiņa studentiem pasniedzamo mācību priekšmetu sarakstā ir bijušas Krimināltiesības (Vispārīgā un Sevišķā daļa), taču tajā ir bijušas arī tādas disciplīnas kā Dabas tiesiskā aizsardzība, Noziegumu kvalifikācijas problēmas, Kriminālprocess, Salīdzinošās krimināltiesības.

U.Krastiņa zinātniskā darbība saistīta ar dabas krimināltiesiskās aizsardzības jautājumiem, ar noziedzīga nodarījuma sastāva, īpaši ar vainas problēmām krimināltiesībās, ar juridisko personu atbildības un mantisko nodarījumu kvalifikācijas jautājumiem. U.Krastiņš ir Krimināltiesību mācību grāmatas, kā arī Krimināllikuma komentāru visu līdzšinējo izdevumu līdzautors, sarakstījis vairākas monogrāfijas, ir daudzu zinātnisko publikāciju un zinātniski populāru rakstu autors. Dažāda rakstura publikāciju kopējais skaits mērāms vairākos simtos. U.Krastiņš ar referātiem piedalījies daudzās zinātniskās konferencēs Latvijā un ārpus tās robežām. Kopš 1991.gada līdz pat Krimināllikuma pieņemšanai Saeimā U.Krastiņš strādājis Krimināllikuma projekta izstrādes darba grupā, bet pēc tam līdz 2023.gadam ir darbojies Tieslietu ministrijas pastāvīgajā Krimināllikuma darba grupā.

foto: Boriss Koļesņikovs JV

Profesore, Dr.iur. Valentija Liholaja dzimusi 1942.gada 24.augustā Skaistas pagastā. 1967.gadā absolvējusi Latvijas Valsts universitātes Juridisko fakultāti. Vēl būdama pēdējā kursa studente, V.Liholaja tikusi uzaicināta strādāt prokuratūrā, kur septiņus gadus tagadējās Latgales priekšpilsētas (toreiz Rīgas pilsētas Maskavas rajona) prokurora palīga amatā veikusi uzraudzību pār krimināllietu izskatīšanu tiesā un pildījusi prokurora vietnieka pienākumus. No 1973. līdz 1985.gadam V.Liholaja vadījusi Tieslietu ministrijas Tautas saimniecības tiesiskā darba un advokatūras daļu. Paralēli praktiskajam darbam V.Liholaja lasījusi arī lekcijas Latvijas Universitātes studentiem, bet kopš 1985.gada tas ir V.Liholajas pamatdarbs, docējot krimināltiesības un noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas aktuālos jautājumus. 2002.gadā ievēlēta par Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesori. V.Liholaja sadarbībā ar citiem autoriem ir sarakstījusi mācību grāmatu krimināltiesībās, komentārus atsevišķām Krimināllikuma nodaļām, kā arī sagatavojusi vairākus papildinātos izdevumus. V.Liholaja ir grāmatas "Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija" vairāku papildinātu izdevumu, kā arī daudzu citu juridiskās literatūras avotu un juridisku publikāciju autore.

Priekšvārds

Kopš Krimināllikuma komentāru pirmās grāmatas trešā papildinātā izdevuma iznākšanas 2021.gadā, kurā tika komentētas Krimināllikuma Vispārīgās daļas normas (1.–70.¹⁴ pants), likumdevējs ir izdarījis diezgan daudz papildinājumu un grozījumu Krimināllikumā, kas attiecas uz šā likuma Vispārīgo daļu.

Laikā no 2021.gada jūlija Saeima ir pieņēmusi 16 likumus, ar kuriem Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantos vai pantu daļās izdarīti 32 dažāda rakstura grozījumi, kas tiek analizēti un komentēti jaunajā izdevumā.

Tā, piemēram, ar Saeimas 2024.gada 13.jūnija likumu, kas spēkā no 2025.gada 1.janvāra, no Krimināllikuma izslēgts nosacītas notiesāšanas institūts, bet ar 2022.gada 7.aprīļa likumu, kas spēkā no 2022.gada 4.maija, un 2024.gada 13.jūnija likumu, kas spēkā no 2025.gada 1.janvāra, ievērojami paplašināti probācijas uzraudzības nosacījumi.

Ar 2022.gada 7.aprīļa grozījumiem, kas stājās spēkā 2022.gada 4.maijā, Krimināllikuma Vispārīgās daļas VIII² nodaļā "Mantas īpašā konfiskācija" (70.¹⁰–70.¹⁴ pants) precizēts netieši noziedzīgi iegūtas mantas skaidrojums, kā arī izdarīti citi grozījumi VI nodaļā "Atbrīvošana no kriminālatbildības un soda" (58.–62. pants) un VIII¹ nodaļā "Juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi" (70.¹–70.⁹ pants).

Savukārt likums "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" kopš 2022.gada grozīts ar 4 likumiem, no kuriem uz Krimināllikuma Vispārīgo daļu attiecas grozījumi, kas izdarīti ar Saeimas 2025.gada 15.maija likumu (spēkā no 2025.gada 10.jūnija), izsakot šī likuma 19.² pantu par maznozīmīgu noziedzīgu nodarījumu jaunā redakcijā un papildinot likumu ar jaunu 24.³ pantu, kurš nosaka, ka noziedzīgu nodarījumu klasificēšanas mērķiem nodarījumi, par kuriem atbildība paredzēta Krimināllikuma 230.¹, 257., 260. un 266.pantā, ir atzīstami par izdarītiem aiz neuzmanības.

Krimināllikuma komentāru pirmās daļas jaunajā izdevumā ilggadējais bijušais Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras docētājs, emeritētais profesors Uldis Krastiņš un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras docētāja, tiesību zinātņu doktore profesore Valentija Liholaja komentējuši grozījumus un papildinājumus iepriekšminētajos Krimināllikuma pantos.

Komentāru autori jaunajā izdevumā papildinājuši arī jau iepriekšējos komentārus pie vairākiem Krimināllikuma Vispārīgās daļas pantiem, iekļaujot tajos jaunākās tiesu prakses nostādnes un krimināltiesību teorētiskās atziņas.

Šis ir atjaunots izdevums, kas dos iespēju augstāko mācību iestāžu juridiskās specializācijas bakalauru studiju programmas apguvējiem, maģistrantiem un doktorantiem apgūt un paplašināt zināšanas krimināltiesību jautājumos. Tāpat tiesībsardzības iestādēs strādājošie juristi, kā arī ikviens interesents šajā grāmatā varēs atrast atbildi uz viņu interesējošo krimināltiesību jautājumu atjaunotā un papildinātā redakcijā.

Uldis Krastiņš
Dr.habil. iur.